

UNIVERZITY PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

Bakalářská práce

Aneta Šparlinková

Problematika transgenderu ve školství

Olomouc 2019

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Hubálek, Ph. D.

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s využitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

V Olomouci dne

Aneta Šparlinková

V této části bych chtěla z celého srdce poděkovat mé rodině, přítelovi a nejbližším přátelům, kteří si ochotně pročítali mou práci a stáli celou tu dobu při mně, protože bez nich a jejich podpory bych tuto práci nikdy nedopsala.

Dále bych chtěla poděkovat všem mým respondentům, kteří se do výzkumu zapojili, věnovali mi čas a snažili se mi podat, co nejpřesnější informace.

Nejvíce děkuji vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Tomášovi Hubálkovi, Ph. D., za pomoc, cenné rady, poznatky, ale také i připomínky a obzvláště za trpělivost, kterou mi během psaní bakalářské práce poskytl.

Obsah

Úvod.....	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	8
1. Pojmosloví.....	9
1.1. Pohlaví.....	9
1.1.1. Biologické	9
1.2. Gender	10
1.1.2. Sociální	11
1.3. Pohlavní identita.....	11
1.4. Genderová identita.....	11
1.5. Transgender	11
1.6. Transsexualita.....	12
1.7. Cissexualita/Cisgender	12
2. Transgender/Transsexualita.....	13
2.1. Diagnóza transsexualita	13
2.1.1. Diagnóza porucha pohlavní identity v dětství.....	13
2.3. Diagnostika transsexuality	14
2.4. Prevalence v populaci	14
2.4.1. Výskyt v České republice	15
3. Historie	16
3.1 První projevy, naše součást.....	16
3.2. Počátky separace?	17
3.2 Moderní dějiny	18
4. Jednotlivé fáze přeměny	21
4.1. Diagnostika	21
4.2. Fáze rozhodovací	21
4.3. Real life test a real life experience	22

4.4. Hormonální terapie.....	22
4.5. Operativní zákroky.....	23
4.6. Pooperační období	23
5. Transsexualita ve škole	24
5.1. Projevy genderové konformity.....	24
5.2. Dítě s transsexuálními projevy	25
5.2. Práce pedagoga s transsexuálním jedincem	26
5.3. Práce se třídou (skupinou).....	26
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	28
6. Výzkumné šetření	29
6.1. Uvedení do problematiky	29
6.2. Cíle praktické části práce	29
6.3. Výzkumné metody	29
6.4 Výzkumný soubor	30
6.5. Závěry a doporučení z výzkumného šetření.....	34
7. Závěr	36
Bibliografie	38
Seznam zkratk	40
Seznam tabulek	41
Příloha č.1	42
ANOTACE	51

Úvod

Transgender neboli transsexualita je mezinárodní pojem, který využíváme pro označení osob s poruchou pohlavní identity. Tento pojem je také stěžejním pro mou práci, kde si kladu za cíl vyzkoumat, jak je na tyto lidi nahlíženo z pohledu školství, v přístupu k transgender žákům a hlavně, jak se tyto žáci ve školním prostředí projevují.

Důvod, proč jsem si zvolila toto poměrně kontroverzní téma, je má osobní zkušenost s transgender lidmi. Převážně jsme společně právě sdíleli školu či třídu, kdy mě poměrně často zarážel přístup okolí k nim. Cítila jsem jistou povinnost si právě toto téma vybrat a napsat na něj bakalářskou práci, která by měla přispět k lepšímu pochopení transgender osob.

Pokud nás zajímá aktuálnost tohoto tématu, já osobně vnímám, že přibývá zájmu, ať už je to teď díky seriálu *Most*, nebo divadelní hře: *Jsem žena*. Spoustu studentů, tak jako já si volí Transsexualitu pro své závěrečné práce a nahlíží na ni z různých úhlů pohledu – ať už je to z právního, sociálního, biologického, ... Co si myslím, že trochu schází a s čím jsem se také během zpracování potýkala je aktuálnější literatura a výzkumy z této problematiky.

Pokud bych si mohla vybrat, co chci aby má práce přinesla světu, tak to je jistá forma pochopení a lidskosti k transgender jedincům. Doufám, že by má práce mohla sloužit, jako základní teoretický podklad pro práci pedagogických pracovníků, kteří se mohou potkat v praxi s osobou, která se vyznačuje nestandardními genderovými projevy, nebo s osobou, která již má transsexualitu diagnostikovanou a prochází tranzicí.

Má bakalářská práce se skládá z teoretické a praktické části. V teoretické části si hlavně vymezíme pojem transgender a další pojmy, se kterými během práce přijdeme do kontaktu. Pro lepší pochopení této problematiky se v další kapitole podíváme i do minulosti, jak to bylo s přijímáním a pochopením transsexuálních jedinců a zmíníme si také významné osobnosti, které pomohli jistě osvětě a pochopení pro trans lidi. V bakalářské práci si dále také popíšeme jednotlivé fáze tranzice, které vnímám jako podstatné pro pochopení situace daného jedince, kdy by pedagogický pracovník měl vědět čím si jeho student či žák prochází, aby mu mohl poskytnout dostatečnou podporu. V poslední, ale ne neméně důležité kapitole si popíšeme, jak se takovýto jedinec může projevovat ve skupině, co může zažívat a jak by měl pedagog pracovat se samotným žákem a třídním kolektivem. Praktická část má zaznamenat, co nejlépe konkrétní zkušenosti transsexuálních jedinců, které získáme pomocí rozhovoru s vybranými jedinci, kteří buď již tranzicí prochází, prošli či procházet teprve budou. Respondenti budou odpovídat na předem stanovené otázky, co nejpřesněji a jak jim bude příjemné dané věci rozvádět do

podrobnosti. Zjištěné informace dále sjednotím a porovnáám, závěrem celý výzkum zhodnotím a sepíší doporučení.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Pojmosloví

Pokud chceme dobře porozumět problematice transgenderu musíme chápat rozdíly v pojmosloví, a to už i v tom základním, jako je např. pohlaví, pohlavní identita, gender, transgender a transsexualita.

1.1. Pohlaví

1.1.1. Biologické

Tímto obecně známým pojmem pohlaví rozumíme biologické rozlišování lidí na muže a ženy, kdy jsou obě pohlaví, vnímány jako odlišné. Ovšem pokud se podíváme na anatomickou stavbu těla zjistíme, že jsou skoro stejné. Ani některé orgány nejsou výhradně určeny jen pro jedno pohlaví. (např. děloha se u mužů nachází v zakrnělé podobě, klitoris je obdobou mužského falusu) (Ann Oakleyová, 2000)

Pokud nás zajímá, co určuje pohlaví člověka musíme se podívat na chromozomy spermie a vajíčka. Konkrétně se v buňce spermie a vajíčka nachází 23 chromozomů, ve kterých je zakódovaná genetická informace budoucího jedince. O tom, jakého pohlaví bude rozhoduje jeden chromozom spermie, který má dvě varianty. Chromozom X a Y. Ženské vajíčko má pouze chromozomy X, kdežto mužské spermie obsahují buď chromozom X, nebo Y. Pokud dojde k oplodnění vajíčka spermií s chromozomem Y, vznikne zárodek s kombinací XY a narodí se chlapec. Jestliže vajíčko oplodní spermie s chromozomem X, máme zárodek s kombinací XX a narodí se dívka. (tamtéž)

Biologické pohlaví jedince je tedy dáno již při početí a anatomické rozdíly mezi chlapci a děvčaty jsou výsledkem 9-ti měsíčního vývoje v děloze. Do sedmého týdne prenatalního života embrya nejsou vnější genitálie nijak rozlišeny, V následném vývoji pohlavních orgánů se vytváří stejná soustava trubic. (Ann Oakleyová 2000, str. 23)

Biologické pohlaví má vícesložkový charakter, kdy pro popis užíváme pojem „pohlaví“ s přídatkem specifického určení: pohlaví chromozomální¹, pohlaví gonadální², pohlaví

¹ Konkrétní varianty chromozomů

² Určuje se podle typu pohlavních žláz testes (varlata), ovaria (vaječníky)

vnitřních genitálií, pohlaví vnějších genitální, hormonální pohlaví³, psychosociální mozková centra predisponující jádrovou pohlavní identitu⁴, fenotypické pohlaví⁵. (Janošová, 2008)

1.2. Gender

Velký psychologický slovník uvádí definici genderu jako „soubor rolí, jež daná společnost a kultura přisuzuje mužskému a ženskému biologickému pohlaví (Hartl, Hartlová, 2010)

Gender lze také přeložit dle Gjuričové jako sociální pohlaví (Gjuričová in Janošová, 2008)

John Money poprvé použil pojem gender ve článku z roku 1955, kde ho: „vyhradil pro mužskou či ženskou identitu, která vyplývá ze sebepožívání, tvrzení a chování jedince – na rozdíl od identity stanovené na základě anatomické výbavy.“ (Janošová, 2008, str. 41) Časem obohatil termín o předponu trans na transgender, ale jeho správné využívání je dodnes nejasné. (Spencerová, 2003)

Podle Fafejty termínem gender označujeme „kulturní a sociální stereotypy a očekávání, které se pojí k jednotlivým pohlavím.“ Gender je jedním ze sociálních konstruktů, kdy se odlišuje v různých společnostech a je sociálně proměnný. Stává se pouze závazným na základě sociálních norem. (Fafejta, 2004)

Pojem gender je často spojován s pohlavím, nicméně není kauzálním důsledkem pohlaví. Oproti pohlaví nerozlišujeme pouze dva gendery, ale může jich být hned několik, teoreticky jsou neomezené. V naší společnosti, tak jako v mnoha dalších jsou dva gendery, do kterých jsou děti od mala socializovány: heterosexuální muž a heterosexuální žena. (tamtéž)

Díky neustálým posunům v medicíně můžeme znát pohlaví dítěte již před narozením, a to v prvním trimestru. Se zjištěním biologického pohlaví, tak i dítěti automaticky připisujeme jeho gender a genderovou roli. Po narození, dítě zaujímá pozici v předem dané sociální realitě, v předem určené genderové roli, kdy se ho nikdo neptá na to, zdali mu tato připsaná role vyhovuje. (Fafejta, 2004)

³ Určí se podle hladiny mužských a ženských hormonů

⁴ Emocionální souhlas s biologicky determinovanou příslušností k mužskému či ženskému pohlaví

⁵ Jeho sekundární pohlavní znaky – ochlupení, rozložení tuku, kosterní rozdíly, ňadra, prohloubení hlasu, rozvoj svaloviny atd.

1.1.2. Sociální

Podle Gjuricová in Janošová lze sociální pohlaví přeložit také jako gender. (Janošová, 2008) Tento pojem bude vysvětlen v další podkapitole.

1.3. Pohlavní identita

Pohlavní identita je definována jako subjektivně prožívané pohlaví, které se nemusí shodovat s našim biologicky daným pohlavím, s jeho primárními a sekundárními znaky, ale i se sociální rolí přisuzovanou danému pohlaví. Pohlavní identita se promítá v našem myšlení, prožívání, chování, v zájmech, volbě profese a samozřejmě do sociálních vztahů (Fifková, 2008)

1.4. Genderová identita

Naše genderová identita je vytvářena již od raného věku, kdy ji z pravidla už nelze změnit. Tak jako se mateřský jazyk vyvíjí v prvních dvou letech života, tak se vytváří i genderová identita. (Oakleyová, 2000)

Janošová potvrzuje, že genderová identita je skutečně privátní součástí lidské osobnosti. Identitu tvoří určité genderové vlastnosti, genderové role, které jedinec vnímá jako vlastní a jsou v souladu s jeho vnitřním prožíváním. (Janošová, 2008)

„Genderová identita je psychologický konstrukt, vypovídající o individuální fenomenologické zkušenosti být maskulinní a/nebo femininní.“ (Katz in Křížková, 2001, s. 122)

1.5. Transgender

Pod pojmem transgender se ukrývá spousta dalších jiných pojmů. Například:

- Cross-dresseři – laicky jsou označováni především jaké transvestité. Osoby (většinou muži) převlékající se za opačné pohlaví z různých důvodů, mnohdy s motivací především v sexuálním uspokojení. Neplést s travesti.⁶
- Transsexuálové - přívlastek označující člověka, jehož gender se neshoduje s tím, jak byl od narození vnímán ostatními na základě biologického pohlaví.
- Drag-queens a drag-kings – osoby, které přehnaně prezentují opačné pohlaví, drag-queens se výrazně malují, oblékají si monstrózní šaty apod., naopak drag-kings představují macho⁷ mužů

⁶ druh uměleckého vystoupení

⁷ výraz pro chlapečnost ve španělštině, asertivně až agresivně maskulinní způsob chování

- Bigenderi – osoby, které se rovnoměrně identifikují s oběma pohlavími, žijí v obou genderech a ty střídají. Nevolí operativní změnu pohlaví
- Gender-blenderi⁸ - osoby, které nepůsobí jako muž ani žena, míchají genderové znaky obou pohlaví z důvodu vzdoru proti stereotypům (muž má vousy a nosí sukni)
- Androgynové – jedinci, u kterých se projevuje velké množství rysů maskulinních i femininních

(Fafejta, 2004)

1.6. Transsexualita

Je jednou z poruch pohlavní identity, která je zařazená pod diagnózou F64, podle Mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů, 10 revize (MKN-10). Podstatou poruch pohlavní identity je neshoda mezi biologickým pohlavím a pohlavní identitou.

Spolu s transsexualitou se pod pojmem porucha pohlavní identity skrývá také transvestitismus dvojí role a poruchy pohlavní identity v dětství. Pro transsexualismus je typické přání žít a být přijat jako člen opačného pohlaví. Běžně je to spojované s pocitem nesprávnosti a nepohodlím k biologickému pohlaví. Jedinec si přeje dosáhnout co nejvyšší shody s opačným pohlavím prostřednictvím hormonální a chirurgické léčby. (Janošová, 2008)

Tento pojem bude dále rozebrán v následující kapitole.

1.7. Cissexualita/Cisgender

Za tzv. cisgender osobu je považována ta „osoba jejíž současně prožívaná genderová identita (autoidentifikace) odpovídá pohlaví přiřčenému této osobě při narození, též *cissexuál*“ (www.slovník-cizich-slov.abz.cz)

⁸ Někde označováno jako genderfuck

2. Transgender/Transsexualita

2.1. Diagnóza transsexualita

Jak již bylo výše zmíněno transsexualitu najdeme v MKN 10 (Mezinárodní klasifikace nemocí, 10 revize), kde je zařazen pod diagnózu F64.0. Definuje ji jako: *„přání žít a být akceptován jako člen opačného pohlaví. Obvyklý je pocit nespokojenosti s vlastním anatomickým pohlavím nebo pocit jeho nevhodnosti a přání hormonálního léčení a chirurgického zásahu, aby tělo odpovídalo (pokud možno) preferovanému pohlaví.* (MKN10 s. 206 - 207, 2000) Aby mohla být diagnostikovaná transsexualita, musí být u jedince přítomna transsexuální identita alespoň po dobu dvou let a nesmí být příznakem jiné duševní poruchy jako je schizofrenie a ani nesmí být spojena s genetickou, chromozomální či intersexuální abnormalitou. (MKN10, 2000)

V DSM-5 (Diagnostický a statistický manuál duševních poruch) transsexualitu najdeme pod souborným názvem Genderová dysforie⁹, kdy je zařazena pod kódem 302.6 pokud se jedná o genderovou dysforii u dětí a pod kódem 302.85 pokud se genderová dysforie týká dospělých a dospívajících. (DSM-5, 2015)

2.1.1. Diagnóza porucha pohlavní identity v dětství

Porucha pohlavní identity v dětství se objevuje mnohdy již v předškolním věku zhruba v 5 letech, ale zpravidla se objeví před nástupem puberty a trvá nejméně půl roku. Ovšem mohou nastat i případy, kdy se projevy transsexuality mohou objevit již ve věku dvou let a to především u dětí trpících výraznou poruchou pohlavní identity. U dětí se projevuje především touhou být příslušníkem opačného pohlaví, vyhledáváním sociálního kontaktu u dětí opačného pohlaví a oblékání se do oblečení určeného pro opačné pohlaví. (Weiss, 2012, Coolidge in Janošová, Fifková, 2008)

U majority dětí, které trpí poruchou pohlavní identity v období prepuberty se během dospívání ukáže, že se jedná o homosexualitu, nikoliv transsexualitu. Z výzkumu na 99 chlapcích trpící poruchou pohlavní identity se ukázalo, že nakonec transsexualita byla

⁹ stav úzkosti, rozmrzelost, subjektivně pociťovaná nepohoda, nepříjemné emocionální ladění, subdeprese až deprese, opak euforie (slovník-cizích-slov.abz.cz)

u pouhých šesti procent.¹⁰ Pokud ovšem tato porucha přetrvává i do dospělosti jedná se o transsexualitu jako takovou. (Weiss, 2012)

Poruchy pohlavní identity v dětství jsou provázeny daleko většími a výraznějšími projevy. Během dětství a adolescence postupně poleví ty nejvýraznější projevy spolu s dysforickými příznaky¹¹. Jak bylo již zmíněno výše, do podoby transsexuality se jednotlivé příznaky prohloubí pouze u malého procenta dětí. (Janošová, Fifková, 2008)

2.3. Diagnostika transsexuality

V diagnostické praxi máme tři druhy vyšetřovacích metod, které aplikujeme v rámci psychologického vyšetření transsexuality. Jsou to tedy metody: psychofyziologické, psychodiagnostické, anamnestické. Psychofyziologické metody užívané při diagnostice transsexuality jsou především PPG (phaloplethysmografie) a VPG (vulvoplethysmografie). U těchto metod se zaznamenávají změny v prokrvení genitálu v souvislosti s předkládanými auditivními a vizuálními erotickými podněty. Psychodiagnostickou metodou jsou psychodiagnostické testy, které u transsexuálních jedinců odhalují především neurotickou poruchu či depresivní příznaky, které jsou důsledkem života v nezvolené pohlavní roli. Nejspolehlivější metodou pro diagnostiku poruch pohlavní identity, tedy i transsexuality, je anamnestický rozhovor. Toho využívají vedle dalších nástrojů diagnostiky, jak psychologové, tak lékaři. Rozhovor jim právě pomáhá při specifikaci poruchy identity. (Fifková a kol., 2008)

Při diagnostice transsexuality máme několik indicií ze života jedince, které nám pomáhají správně určit diagnózu a mezi ně patří: preference hraček a her v předškolním věku, preference oděvu, odpor k primárním i sekundárním pohlavním znakům a jiným biologickým projevům dospívání, neerotické sny a denní fantazie, masturbační fantazie a erotické sny, zamilovanost a partnerské vztahy, sexuální aktivita, charakteristiky pohlavní role. (Fifková a kol., 2002)

2.4. Prevalence v populaci

Přesný statistický údaj je nemožné poskytnout, jelikož ne každý člověk trpící pohlavní poruchou identity vyhledá lékařskou pomoc a samotné určení diagnózy není snadné. Některé evropské země provedli studie na výskyt transsexuality v populaci. Roku 1968 ve Švédsku bylo

¹⁰ Green R. The „sissy boys syndrome“ and the development of homosexuality. New Haven and London: Yale university Press, 1987.

¹¹ Stavů úzkosti, rozmrzelosti, nepříjemné emocionální ladění

zastoupení jedinců FtM¹² odhadnuto na 1:103 000 a MtF¹³ na 1:37 000. Studie z Holandska z 80. let uvádí dvakrát vyšší výskyt v populaci. Poslední údaje uvádí Bakker a spol. v roce 1993, kdy výskyt MtF je 1:11 900 a FtM je 1:30 400. Z amerických studií si uvedeme Massachusettskou mezinárodní nadaci pro gender ve vzdělávání, která odhaduje rozptyl osob s poruchou pohlavní identity v obyvatelstvu stejnoměrně a to na 1:1 600. (Fifková a kol. 2008)

Rozdíly v návštěvnosti odborných klinik mezi muži a ženami se liší věkem. U dětí se poměr návštěvnosti chlapců a dívek pohybuje zhruba od 2:1 do 4,5:1. V adolescenci je poměr mezi oběma pohlavími téměř vyrovnaný, v dospělosti se ale poměr stáčí ve prospěch mužů a to v rozmezí od 1:1 do 6,1:1. Zajímavé je, že jsou i země, kde je ten poměr vyšší, a to ve prospěch žen, v Japonsku 2,2:1 a v Polsku 3,4:1. (DSM-5, 2015)

2.4.1. Výskyt v České republice

Autoři knihy *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*, jmenovitě P. Weiss, H. Fifková, I. Procházka provedli v letech 2005-2006 sčítání transsexuálních lidí, kteří jsou klientelou na dvou pražských sexuologických pracovištích. Tyto pracoviště zajišťují nejenom pomoc pro obyvatele Prahy a okolí, ale i pro většinu pacientů z celé republiky. Autoři knihy zkoumali spisy klientů založené roku 1942 do poloviny roku 2006. Zajímá je především počet nových klientů v singulárních letech, jejich diagnóza (jestli jsou FtM nebo MtF), věk, stav, jestli mají vlastní děti, délka terapie v měsících a to, zdali došli až k operativní změně pohlaví. (Fifková a kol., 2008)

Výsledky censusu dokazují, že bylo evidováno 761 lidí s diagnózou poruch pohlavní identity a to 269 lidí MtF a 492 lidí FtM, mezi roky 1942-2006. Ke konečné operativní změně pohlaví dospělo 44% (331 lidí), kdy 77 z nich bylo MtF a 254 FtM). (tamtéž)

¹² FtM – Female to Male – Z ženy na muže

¹³ MtF – Male to Female – Z Muže na ženu

3. Historie

3.1 První projevy, naše součást

Pokud někdo přemýšlí nad transhistorií, kdy se vlastně v historii lidstva tento fenomén objevil, spoustu z nás se vrátí pouze o století, dvě zpátky. Ovšem jisté převlékání a vystupování v opačné roli je součástí historie lidstva již od nepaměti. (Feinberg, 2000)

Určitou bipolaritu můžeme sledovat i ve světě zvířat. V knize Jsem Trand'ák, Tereza Spencerová zmiňuje tyto zvířata u kterých je rozšířený hermafroditismus: hadi, krevetky, žížaly, kozy. Většina korálových ryb dokáže měnit pohlaví sama od sebe dle potřeby udržování pohlavně vyváženého stavu v hejnu. Pokud se podíváme na delfíny u nich vědci hovoří o homosexualitě. Přímou o transsexualitě se hovoří u šimpanzů a dalších primátů. (Spencerová, 2003)

Jistá forma transprojevů u lidí se objevovala u kněžek uctívající Velkou matku, která byla součástí kultu na Blízkém východě, v severní Africe, v západní Asii, a dokonce i v Evropě. Dnes se označuje pouze jako bohyně žena. Římský historik Plutarchos popisoval Velkou matku jako intersexuální (hermafroditní) božstvo, v němž se jeho pohlaví ještě nerozdělilo. Kněžky, které ji uctívaly podstupovaly náboženský rituál, jehož součástí byla sterilizace. (Feinberg, 2000)

V knize Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity se zmiňují o podobných formách chování, například u starověkého kmenu Skythů na pobřeží Černého moře. Toto chování popsal Herodotos jako chorobu, kterou trpí muži převlékající se do ženského oblečení a zastávali ženské práce (především role kněžek). Jejich projev chování a charakter byl dámský. V oblasti Černého moře žily také Amazonky, které si pro lepší střelbu z luku uřezávaly prs. (Fifková a kol., 2008)

Jsou dvě teorie, které se snaží tuto situaci vysvětlit. První teorie říká, že tradice transsexuálních kněžek pochází z matriarchálně pospolných komunit. Druhá teorie nám říká, že se pouze jednalo o muže, kteří v patriarchátu chtěli i za cenu vlastní sterilizace sebrat postavení ženám. Odpovědi na tyto otázky zůstávají nevyjasněny, jelikož historici se v názorech rozcházejí. (Feinberg, 2000)

Co je však zřejmé je přítomnost transsexuálních projevů u různých společenstvech v různých částech světa spojených s rituály a slavnostmi. V Africe se vyskytuje kolem 30 kmenů, u kterých jsou transprojevy součástí náboženských obřadů. Kmeny Araukániů,

Guajirů, Tehuelchů mají MtF šamany. Nejedná se, ale pouze jen o kmeny z Afriky, Kolumbie, Argentiny a Chile, ale například i u Korejců nacházíme tzv. mudang – muži žijící v ženských rolích, působící jako šamani. (tamtéž)

Tyto projevy se určitě nedají srovnávat s dnešním pojetím transidentity, ale je to krásným ukazatelem pohlavní pestrosti, která je naší součástí od nepaměti. Těmto jedincům byla připisovaná jistá důležitost při náboženských rituálech a zvyklostech. Přesto se přístup okolí v průběhu minulosti rapidně změnil. (Feinberg, 2000)

3.2. Počátky separace?

Kde, ale hledat počátek této změny? Pravděpodobně se vznikem nových hranic a vymezením rozdílů mezi pohlavími, související se zákazem svobodného projevu osobnosti, které zapříčinilo rozdělení společnosti do tříd. (Feinberg, 2000)

Bedřich Engels poukázal na spojitost mezi výzkumnými pracemi Lewise H. Morgana, který se zabýval raným stádiem vývoje rodin spolu s Darwinovou evoluční teorií. Morgan studoval řadu kmenů z Asie, Afriky, Austrálie, u kterých prokázal, že patriarchálním rodinám předcházela matriarchát. Bedřich Engels jako potvrzení, že útlak žen nastal zároveň s dělením společnosti na třídy a se začátkem mužské dominance považoval právě Morganovy studie. (tamtéž)

„A tento historický zlom podle mého, s sebou přinesl i útisk všech translidí.“ (Feinberg, 2000, str. 63) Feinberg (s. 65, 2000) dále dodává, že *„Nepřátelství vůči transgenderům, změně pohlaví, intersexualitě, homosexualitě nebo ženám se projevilo všude, kde došlo k rozdělení společnosti na třídy. A všude tam, kde vládnoucí třída dokázala posílit své postavení, zpřísnila zároveň své zákonodárství i jeho uplatňování.“*

Příkladem transsexuálního chování ve středověku je nejproslulejší mýtus o papežce Janě. Žena, která v 9. století vystupovala v roli muže Ioannese Anglicuse a dosáhla na nejvyšší církevní hodnost. V pozdějších letech, přesněji v 17. století žil François-Timoléon de Choisy známý také jako abbé z Choisy, u kterého se projevovalo chování blízké transsexualitě, tak stejně i u diplomata Chevalier d'Eon de Beaumont. Welšští rebelové se v 18. století oblékali do ženských šatů a oslovovali se jako sestry. (Fifková a kol., 2008)

Za součást transhistorie je určitě důležité zmínit jména jako Jana z Arku, Rebeky, Mére Folle, kapitánky, Madge Wildfireová, Molly Maguirové.

Jana z Arku přezdívaná Panna Orleánská, která bojovala ve stoleté válce z důvodu přesvědčení ze svých náboženských vizí, převlečená v mužském šatu. (Universum – všeobecná encyklopedie, 2002) Rebeky byli ozbrojení muži, převlečení v ženských šatech, kteří ničili místa pro sběr mýtného a bojovali proti místním pánům a jejich oddílům. Na území Evropy v 16. století jsme mohli najít spousty spolků, které zesměšňovaly soudy a s oblibou i právní normy, které se týkají manželství, jedním z takových spolků byl právě ve Francii Mére Folle. Roku 1736 probíhalo povstání proti spojení Skotska s Anglií, kdy se do čela odporu převlečených mužů postavil jeden, který si nechal říkat Madge Wildfireová. (Feinberg, 2000)

3.2 Moderní dějiny

Abychom jsme mohli být u zrodu transsexuality musíme se vrátit do posledních let 19. století konkrétně do Německa. Magnus Hirschfeld (1868-1935), německý lékař jako první vymyslel a vytvořil první kategorii pro lidi, kteří žili buď střídavě nebo trvale v roli opačného pohlaví. Tuto kategorii označil za transvetismus. (Spencerová, 2003)

Hirschfeld v roce 1910 použil termín transvetismus, který následně použil v názvu své knihy, která pojednávala o případu jednoho ženského transvestity a šestnácti případech mužských transvestitů. Ve zmiňované knize „Transvestité: Zkoumání erotických motivů k oblékání šatů, opačného pohlaví“ si již tehdy všimnul, že touha po opačné roli je u lidí trpící transvestitismem různě intenzivní. Tématu transvetismu zasvětil celý svůj život, kdy si během svých výzkumu všiml právě, že můžeme nelézt rozdíly v intenzitě touhy jednotlivých transvestitů žít život v opačné roli a hlavně také, že pohlaví a pohlavní identita na sobě nemusí záviset. (Feinberg 2000, Spencerová, 2003)

Díky extrémní touze některých osob po životě v opačné roli se již za Hirschfeldova života rozhodli podstoupit první pokusné operace, které usilovaly o změnu pohlavních orgánů. Mezi nejčastěji zmiňované patří dánský malíř Einar Wegener¹⁴ nebo též známý pod zvoleným jménem jako Lily Elbe, která byla neodmyslitelnou součástí života pařížské bohémy. Roku 1930 v Drážďanech se rozhodl podstoupit první sérii operací, které z něho měli vytvořit skutečnou ženu, která měla být schopna reprodukce. Tento pokus skončil úspěšnými operacemi a přeměnou na ženu. Avšak Lily Elbe umírá v roce 1931 po páté operaci v Drážďanech. (Spencerová, 2003)

¹⁴ O životě dánského malíře Einara Wegenera je natočen film Dánská dívka mapující jeho život

Jako velký přínos je vnímána druhá světová válka, ve které se rozvinula traumatologie. Obor lékařství zabývající se prevencí, diagnostikou, léčením a rehabilitací poranění, zejména pohybového ústrojí. (tamtéž, www.slovník-cizích-slov.abz.cz)

David Cauldwell (1897-1959) je americký sexuolog, který psal populárně naučné příručky pro širokou veřejnost, ve kterých pojednával o lidské sexualitě a identitě. Ve svých příručkách zmiňoval právě transsexualitu spolu i s polysexualitou či pansexualitou. (Spencerová, 2003)

Ovšem až Harry Benjamin (1885-1986) je považován za autora pojmu transsexualita, kdy ho v 50. až 60 letech zpopularizoval. Tento pojem použil na jedné ze svých přednášek, přesněji roku 1953. Posléze tento pojem použil i v názvu své knihy: „Transsexual Phenomenon“. Tato kniha pojednávala o mužích toužících po životě v roli ženy. Benjamin popisoval transsexualitu jako koncový bod určité škály. Opačný konec škály byl určen pro transvestitismus a lidé, který se nacházeli kdekoliv mezi oběma hraničními body se lišili v míře intenzity touhy po změně pohlaví. Poruchám pohlavní identity věnoval 30 let svého pracovního života. Kdy na základě jeho výzkumu byla transsexualita vymezena jako samostatná porucha. (Fifková a kol., 2008, Spencerová, 2003)

Za zmínku stojí i vznik nadace Ericsson Educational Foundation, kterou založil Reed Ericson (1917-1992) pod zvoleným jménem americké milionářky Rity Almy Ericssonové. Tato nadace se věnovala výzkumu vlivu drog a psychotropních látek na mozek a značnou pozornost věnovala transsexualitě. Tato nadace právě podporovala práci Harryho Benjamina, ale i další osoby věnující se této problematice: Verna Bullougha, Richarda Greena. (Spencerová, 2003)

Jako velký úspěch v historii operativní změny pohlaví je důležité zmínit George Jorgensena (1926-1989), bývalého amerického fotografa, který podstoupil v Dánsku roku 1953, ve svých 26 letech operativní změnu pohlaví, kterou přežil a již jako Christine Jorgensen¹⁵ se dožila vysokého věku. Po úspěšné operaci logicky následovalo mediální šíření něčeho tak nestandardního po celém světě, kdy lékař provádějící operace dostal neuvěřitelných 465 žádostí o další chirurgické změny pohlaví. (Bullough in Fifková a kol, 2008, Spencerová 2003)

Důležité je podotknout, že v té době americké úřady bojovali s mentálními poruchami kastrací a homosexualita měla být vyléčena elektrickými šoky a trepanací lebky¹⁶. Benjamin zvládnul v poměrně konzervativní společnosti definovat transsexualitu jako jednoznačnou

¹⁵ O životě Christine Jorgensen byl natočen film: The Christine Jorgensen Story

¹⁶ vytvoření otvoru do kosti lebni

a bezvýhradnou přeměnu z muže na ženu a stanovit tak diagnózu, po které je možná operativní změna pohlaví. (Spencerová, 2003)

Poté, co Benjamin vytvořil diagnózu transsexuality spolu s jejími kritérii tak stanovil rozhodující kritéria pro své nástupce. Bylo to období, kdy vznikali kliniky zaměřené na problematiku transsexuality a snažili se přispět svými nápady. Jejich zkoumání nepřineslo ale zlepšení péče pro transsexuální jedince, ale spíše další kategorizování pro pohlavní poruchy. V druhé polovině 20. století došlo k rozdělení transsexuálů na „pravé transsexuály“, kteří měli větší pravděpodobnost získat povolení operace a na „nepravé transsexuály“, kteří byli spíše předmětem dalšího zkoumání. (tamtéž)

Další důležitou osobou, která určitě stojí za zmínku je americký sociolog John Money (1921 – 2006). V roce 1955 použil poprvé termín gender, kdy potřeboval ve své studii zabývající se hermafrodity odlišit pohlaví biologické, kulturní a behaviorální. V pozdějších výzkumech gender rozšířil o předponu trans, tedy transgender. (Spencerová, 2003)

V 60. letech 20. století vznikl nový pojem a to „dysforie pohlavní identity“, který vznikl z obecného názorového sjednocení ohledně diagnózy transsexuality. Tento termín je nejvíce využíván pro lidi trpící velkými nesnázemi z dysharmonie mezi anatomicky daným pohlavím a jejich subjektivně vnímanou identitou. (Gaffneyová, Reyesová in Lanyadoová, Horneová, 2005)

4. Jednotlivé fáze přeměny

Pokud se jedinec rozhodne změnit pohlaví, čeká ho dlouhá cesta, která probíhá dle určitých pravidel. Postup úpravy na pohlaví, které je námi preferované, se během let poměrně změnil. V minulosti byla hlavně požadovaná jistá striktnost v dodržování termínů a postupů. Dnes se používají postupy s největším ohledem na konkrétní situaci klienta. Ovšem i přesto je v České republice osvědčený model, dle kterého se drží většina sexuologů. Fifková a kol. (2008) dělí jednotlivé fáze přeměny na: *Diagnostika, Rozhodovací proces, RLT, RLE (Real Life Test, Real Life Experience)*¹⁷, *Hormonální antikoncepce, Operativní zákroky, Pooperační období*. (Fifková a kol, 2008, s.77)

4.1. Diagnostika

Doba diagnostické stáže se nedá naplánovat ani nijak odhadnout její trvání, jelikož někteří jedinci si jsou změnou pohlaví jistí již od začátku a jsou velmi přesvědčiví, na druhou stranu jiný klient může o své psychické identitě tápat roky a není si vůbec jistý a proto je důležitý další postup, který diagnózu potvrdí či vyvrátí. Pro unifikaci postupů diagnostiky na všech pracovištích České republiky autorka knihy doporučuje následný postup jednotlivých diagnostických vyšetření na:

- a) *Vyšetření nezbytně nutná (řízený diagnosticky orientovaný rozhovor, psychologické vyšetření, interní a endokrinologické vyšetření apod.)*
 - b) *Vyšetření doporučená (PPG a VPG)*
 - c) *Vyšetření prováděná z výzkumných účelů, o jejichž absolvování je třeba klienta speciálně požádat a vysvětlit mu jejich účel (např. vyšetření genetické)*
- (Fifková a kol., 2002, str. 44)

4.2. Fáze rozhodovací

Tato fáze nastává až tehdy, kdy je klientovi potvrzena diagnóza, která je již nezvratná. V této fázi je úkolem terapeuta podat klientovi všechny informace ohledně možností terapie, o všech výhodách a nevýhodách konkrétních postupů a také o rizicích spojených se změnou pohlaví. Terapeut by měl dopřát klientovi dostatek času na rozhodnutí a rozhodně by neměl zasahovat svým názorem či postojem do klientova rozhodování. (Fifková a kol., 2008)

¹⁷ Z anglického jazyka, Test/zkušenost skutečného života

4.3. Real life test a real life experience

Pokud si tedy klient zvolí možnost konverze pohlaví¹⁸ začíná pro něj zásadní zkouška a to test žití v roli, která souzní s jeho psychickou identitou. Klient tedy v této roli postupně začíná vystupovat ve všech oblastech svého života. Prochází novou a dosud nepoznanou zkušeností (RLE) a zároveň je to jistým testem, který kontroluje správnost klientova rozhodnutí (RLT). (Fifková kol., 2002)

Toto období je pro klienty složité a náročné, jistou formou úlevy a posilou je změna jména na neutrální tvar. Mezi taková jména patří právě jména, která mohou využívat obě dvě pohlaví jako Jindra, Míša, Pět'a René či Nikola nebo také například jména jako Andrea či Robin, které mají v cizině jiný rod. Co se týče změny příjmení volí si klienti z příjmení, které se neskloňují jako je to u příjmení Janů či Krejčů nebo sáhnou do příjmení cizích jako je Wilde. Oblíbenou variantou je taky doplnění původního příjmení o koncovku – ů, -ých, kdy nám vznikají tvary jako Nováků a Novotných. (tamtéž)

4.4. Hormonální terapie

K zahájení terapie hormonů je doporučováno přistoupit až po prožití několika měsíců v dané roli. Ovšem velmi se liší případy FtM, které mohou snadněji žít v roli i bez hormonální terapie, kdežto u MtF není možné vyžadovat RLT a RLE před zahájením hormonální léčby, jelikož většina z mužů musí nejprve brát hormony a navštěvovat epilační a depilační procedury, aby pro ně zahájení života v ženské roli neznamenal společenskou sebevraždu (poupravit) (Fifková a kol., 2008)

Samotné zahájení hormonální terapie je až po domluvě s klientem, ale důležité je hlavně somatické vyšetření, aby se zjistili případné překážky pro trvalou hormonální substitucí. Důležitou podmínkou pro zahájení hormonální terapie je samozřejmě věk, věkovou hranicí je dovršení 16 roku života. Tento věk je uveden v mezinárodních standardech, které máte možnost nalézt v příloze 1. (tamtéž)

Pokud klient splní podmínky, kterými je alespoň rok života v hormonální terapii a déle než rok úspěšný život v RLE a RLT, může si zažádat příslušnou komisi o schválení operativní změny pohlaví. Tuto komisi tvoří členové příslušné nemocnice, které dříve nominoval ředitel nemocnice, ve které se zákrok prováděl. Změna přišla 1.4. 2012, kdy je tato komise jmenovaná ministerstvem zdravotnictví. Pro schválení od komise potřebuje klient dovršit plnoletosti a mít

¹⁸ Změna, přeměna pohlaví

doporučení od ošetřujícího lékaře a také od odborníka nezávisle působícího na terapii. (Fifková a kol., 2002, Weiss, 2013)

4.5. Operativní zákroky

Plánuje si je klient po vzájemné dohodě s lékařem, dle svých potřeb a možností. (Fifková a kol., 2008)

4.6. Pooperační období

Zakončení procesu změny pohlaví je definitivní změnou úřední identity, což znamená změnu jména křestního tak i příjmení na tvary mužské či ženské. Klient dostává nový rodný list a také nové rodné číslo, v souvislosti se změnou si mění všechny potřebné doklady jako občanský průkaz, pas, kartičku zdravotní pojišťovny, ale i dokumenty, jako je maturitní vysvědčení, výuční listy, vysokoškolské diplomy. Po úspěšné změně i úřední identity získávají klienti všechny práva a povinnosti, která přísluší danému pohlaví. (Fifková a kol., 2002) Aby k tomuto mohlo dojít musí terapeut napsat písemné doporučení, ve kterém musí být uvedeno, že u klienta či klientky byla ukončena plodnost a je to nezbytnou podmínkou. (Fifková a kol., 2008)

V tomto období klient dochází na řádné kontroly, bere předepsanou farmakoterapii a chodí na doporučené vyšetření. (tamtéž)

5. Transsexualita ve škole

Každý pedagogický pracovník se může setkat ve škole se žákyní či žákem, který nevykazuje projevy chování, zájmy, které jsou považovány za normativní pro chlapce či dívky v naší společnosti. To znamená, že se tyto žáci či žákyně chovají jako příslušníci opačného pohlaví. Pod nestandardním chováním se skrývá především upřednostňování přátel opačného pohlaví a také genderově netypické zájmy a hry, jako se jedná o hru s panenkami u chlapců, či počítačové hry jako SIMS, krasobruslení a jiné. Naopak u dívek je to volba bojových her, akčních filmů a různých stříleček. Do netypického genderové chování spadá také styl oblékání a způsob prezentace ve třídě. (Janošová, Fífková, 2009)

Musíme si ovšem dávat pozor, pokud některý žák či žákyně vykazuje jednotlivé prvky v chování, tak ty ještě nic nemusí sami o sobě znamenat. Pokud by ovšem docházelo k jejich větší kumulaci a jejich trvalosti, můžou tyto projevy signalizovat poruchu pohlavní identity či homosexuální orientaci. (tamtéž)

5.1. Projevy genderové konformity

Již od konce batolecího věku můžeme pozorovat u dětí jejich vlastní snahu chovat se podle toho, jaké chování si představují, že přísluší danému pohlaví. Tohoto jevu si můžeme dříve všimnout u chlapců, u kterých mizí tendence v chování, které by se dali označit za femininní neboli nemužské. Dívky tuto potřebu nemají tak silnou a nikdy nedosáhne takové intenzity jak u chlapců. V předškolním věku si také tyto děti všímají různých výhod a nevýhod v genderovém postavení žen a mužů, tyto rozdíly nahlas komentují a také velmi těžce nesou pokud někdo ze skupiny vrstevníků, výrazně překračuje tyto dané „meze chování“. Dítě v mladším školním věku, se oproti dítěti v předškolním věku, nenechá jen tak znejistit skutečností, která je v rozporu s genderovými stereotypy. Dítě v mladším školním věku, si také již tolik neláme hlavu s tím, které jeho vlastní projevy by mohly být považovány za nevhodné a dokáže popsat, že k odlišným projevům chování může docházet také na základě výchovy. Velká nejistota a nulová tolerance genderových stereotypů opět přichází s nástupem dospívání, kdy na dospívajícího mají velký vliv změny fyzické, psychické a sociální. Mladistvý, který se chová genderově netypicky je vystaven velkému riziku sociálního vyloučení a to zejména na 2. stupni ZŠ. Jistá rovnováha přichází opět až s nástupem starší adolescence, kdy jedinec dosáhne na svou vlastní identitu a je schopen přijímat lidi genderově alternativní, tak lidi ze sexuálních menšin. (Janošová, 2010)

5.2. Dítě s transsexuálními projevy

Pokud ve třídě máme jedince s výraznou poruchou pohlavní identity je nutné vyzorovat, jakým způsobem danou situaci prožívá. Máme dva způsoby nahlížení transsexuálního jedince na svou osobu. Sebepojetí **egosyntonní** – „*myšlenky, pocity, impulzy a přání, které jsou v souladu s vlastním já; projevují se jako nedílná zvláštnost osobnosti, s níž je jedinec srozuměn a která mu není na obtíž, nesnaží se jí zbavit.*“ a **egodystonní** – „*myšlenky, pocity, impulzy a přání nepřijatelné nebo protichůdné vlastnímu já; projevují se jako osobnostní odlišnost, obtížná pro nositele i okolí; důsledkem nesoulad mezi já jedince a rolí, kterou zastává, resp. přisouzenou identifikací.*“ (Janošová, Fifková, 2002, Hartl, Hartlová, 2010, s. 121-122)

To pro nás tedy znamená, že pokud jedincovo sebepojetí je egosyntonní tedy sebezpřijímající, rozpor mezi tělesnou a psychosexuální stránkou identity akceptuje bez větších projevů stresu a takové dítě ani nepotřebuje intervenci ze strany dospělých. Kdežto pokud má jedinec sebepojetí egodystonní neboli sebeodmítající, odmítá si přiznat nesoulad mezi identitou psychosexuální a pohlavní příslušností. Jedinec vnímá tento rozpor mezi identitami jako nepřijatelný a ohrožující. Tento nesoulad narůstá s rozvojem introspekce¹⁹ na začátku dospívání. Pro takového jedince bývá dospívání velkým zdrojem stresu, napětí a má značné obtíže v přizpůsobování se. Často trpí depresemi a úzkostmi, které u mnohých zapříčiňují sebepoškozující fantazie či dokonce i chování, mohou se u nich také objevovat tendence k porušování pravidel, kriminality a také mohou vykazovat závislostní chování. (Janošová, Fifková, 2002)

Žák trpící poruchou pohlavní identity je vystaven vyššímu riziku ve školním prostředí, a to především v možném riziku adaptačních potíží. Tyto obtíže by mohli u některých žáků způsobit až záškoláctví či ukončení školní docházky na vyšším stupni. Problémy mohou nastat, jak již v oblasti školní motivace, kdy se mohou žáci či studenti silně zaobírat vlastními problémy, kdy pro ně dění ve škole není prioritou a mnohdy jim nezbývají psychické síly a pozornost pro vzdělávání. Dalším místem, kde může docházet k obtížím je vrstevnický kolektiv, kdy jsou právě žáci a studenti vykazující se nestandardním genderovým chováním odmítání ze strany spolužáků. V neposlední řadě, ne tak rozšířenou obtíž, ale také možnou a dějící se je nepřijetí ze strany pedagogických pracovníků a jejich případné posměšky proti genderově nestandardnímu chování žáků či studentů. (Janošová, 2010)

¹⁹ Pozorování vlastního myšlení a prožívání

5.2. Práce pedagoga s transsexuálním jedincem

Pedagog by se především neměl nechat zneklidnit projevy poruchy pohlavní identity, jelikož ona sama není důvodem pro terapeutickou intervenci, naopak pro zdravý individuální vývoj dítěte je třeba podněcovat obsáhlou paletu genderového chování, které vychází z potřeb individua a jeho přesvědčení. Ve většině případů porucha pohlavní identity časem sama odezní bez vnějších zásahů. (Janošová, Fifková, 2002)

Kdy si už ovšem o naši pozornost žádá žák či student s nestandardními projevy v chování, tak to je právě jedinec s maladaptivními projevy, kterému by mu měl pedagog poskytnout možnost komunikovat své problémy s odborníkem v této problematice. Dalším úkolem pedagoga by měla být snaha o vyjádření plné podpory žákovi či studentovi a nesnažit se změnit jeho genderové chování. Měl by také informovat rodiče žáka či studenta o pravděpodobnosti rozvinutí transsexuality u jejich syna či dcery, kdy by je měl spolu s touto informací nadhodit, že při akceptaci dítěte takového, jaký je mohou předejít v budoucnosti velkým obtížím. Pokud je u některého žáka či studenta značně rozvinutá porucha pohlavní identity měl by pedagog zvážit některé oblasti školní výuky jako může být – návštěva hodin tělocviku, či plaveckého bazénu. Jestliže bude transsexuální žák či student nepřijat, či vyloučen z kolektivu, měl by mu pedagog zajistit bezpečí na toaletě, v šatně či na výletech nebo kurzech pořádaných školou. Obecně by se dalo říci, že se pedagogova prevence neliší nijak zvlášť od prevence šikany. (tamtéž)

5.3. Práce se třídou (skupinou)

Pedagog by měl mít na vědomí, že je statisticky pravděpodobné, že se v jeho třídě může nacházet žák s homosexuální orientací či si není svou orientací jist. Leč se tam tedy sice nemusí nutně nacházet žák s transsexualitou. (Janošová, 2010)

Je možné, že se ve třídě ani nemusí objevit žádný žák s nestandardními projevy chování, ale stejně je pravděpodobné, že některý z nich jednou projde coming outem. A to z toho důvodu, že mezi dospělými transsexuálními či homosexuálními lidmi vedle sebe existují, jak ty, co se v dětství projevovali nestandardně, tak ale i právě ty, kteří se chovali genderově standardně. (Janošová, Fifková, 2002)

Práce pedagoga by se proto především měla stáčet k všeobecné toleranci žáků k příslušníkům různých menšin a různorodým projevům jednotlivých lidí, ovšem pokud nejsou tyto projevy v rozporu s právy druhých lidí. Vedení k toleranci by se mohlo odehrávat např: myšlenkou, že každý z nás je či může být příslušníkem nějaké menšiny – žák s brýlemi, žák

jedináček, žák s astma, žák s rodiči nerozvedenými, ... Žáci by měli být vedeni k tomu, že mohou existovat různorodé životní styly, které jsou plnohodnotné, i když se liší či o možnosti bezpartnerského života. Informace by měli získat také o existenci sexuálních menšin. V souvislosti s tímto je vhodné, aby byli uváděny i příklady slavných transsexuálních²⁰ či homosexuálních lidí.²¹ (Janošová, 2010, Janošová, Fifková, 2002)

Úkolem pedagoga by měla také být podpora hlubší reflexe v uvažování a prožívání žáků, pokud si totiž žáci lépe uvědomují vlastní osobnost, mají lepší předpoklady a lépe přijímají různorodé odlišnosti druhých lidí. K rozvoji identity pomáhá spoluprožití příběhů členů z menšin a identifikace s nimi. (Např. v rámci projektu Jeden svět) (Janošová, 2002)

²⁰ Caitlyn Jenner – bývalý atlet, držitel zlaté medaile v desetiboji z LOH 1976; Chaz Bono – americký spisovatel, muzikant a herec; Jenna Talackova – účastnice Miss Vancouver a účastnice Miss Universe; Lucie Brychtová – česká herečka, autorka divadelní hry Jsem žena

²¹ Elton John – zpěvák; Jim Parsons – herec, představitel Sheldona Coopra; Cynthia Nixon – herečka a politická aktivistka, představitelka Mirandy Hobbes v Sexu ve městě; Karel Kovář alias Kovy – český youtuber, moderátor, navržen na státní vyznamenání

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6. Výzkumné šetření

6.1. Uvedení do problematiky

V teoretické části bakalářské práce jsme se zabývali pojmy transsexualita, transgender a tématy, které jsou mu blízké. Konkrétně jsme se tedy věnovali rozlišení základních termínů jako – pohlaví, gender, identita, ..., vymezili jsme si transsexualitu jako takovou, přiblížili jsme si její historii, popsali jsme si jednotlivé fáze přeměny a především jsme si nastínili problematiku žáka s nestandardními genderovými projevy ve škole.

V praktické části se tedy zaměříme na samotné výzkumné šetření a sběr dat do něj potřebných a následně si šetření vyhodnotíme.

6.2. Cíle praktické části práce

Ve výzkumném šetření jsme si stanovili zjistit, jaký vliv měla ať už změna pohlaví či nestandardní genderové projevy na respondenty ve škole, zvláště jestli a jak se změnil přístup pedagogických pracovníků k transsexuálním jedincům.

Výzkumné otázky byly formulovány takto:

- Kdy si respondent uvědomil, že by chtěl být brán, jako příslušník druhého pohlaví
- Jak se u něj transsexualita projevovala
- Jaká byla reakce okolí na nestandardní genderové projevy
- Jak se chovali pedagogický pracovníci vůči žáku s nestandardními genderovými projevy
- Jak vnímal žák s NGP²² svou pozici ve třídě

6.3. Výzkumné metody

Ve své praktické části jsem využila kvalitativní výzkum. Jan Hendl (2005, str. 63) definuje kvalitativní výzkum jako výzkum, který si klade za cíl získat popis neobvyklostí jednotlivých případů, vytvářet hypotézy a rozvíjet teorie o jevech ve světě. Toho dosahuje pomocí induktivní formy exaktních metod a důkladného studia konkrétních případů, a to pomocí rozhovorů a pozorování.

²² nestandardní genderové projevy

6.4 Výzkumný soubor

Při výběru respondentů jsem se zajímala o kohokoliv, kdo tranzicí prošel či zrovna prochází, jelikož ať už o ty, co prochází či tranzicí prošli všichni z nich již nějakou dobu žijí v opačné roli a prochází si RLT a RLE a zdali dokončí tranzici operativní přeměnou pohlaví pro nás již není tak podstatné.

Respondenty jsem našla přes internet, kde se mi jich přihlásilo zhruba kolem 15, kteří měli zájem se zapojit do výzkumného šetření. Z nich jsem vybrala 5 respondentů, se kterými jsem hovořila osobně. Zbytek dostal zprávu, že pokud mají zájem mohou mi napsat písemné odpovědi na ty stejné otázky, které jsem kladla osobně 5 vybraným respondentům. Tento „podvýzkum“ jsem si spíše tvořila pro sebe, a to konkrétně pro kontrolu a lepší pochopení.

Tabulka č. 1

Respondent č.	Pohlaví	MtF / FtM	Věk	Student / pracující	Nejvyšší dosažené vzdělání	Prošel celkovou tranzicí
1	Muž	MtF	17	Student	Základní škola	Ne
2	Muž	MtF	25	Pracující	Vysokoškolské	Ano
3	Muž	MtF	19	Student	Výuční list	Ano
4	Muž	MtF	24	Pracující	Vysokoškolské	Ano
5	Muž	MtF	16	Student	Základní škola	Ne

Analýza a interpretace údajů

V našem výzkumném šetření jsem se rozhodla použít otevřené kódování, kdy následně získané údaje dělím do pěti kategorií. Přepis rozhovorů nalezneme v příloze č. 1, s. 42 – 50.

1. Kategorie – Uvědomění

Prostřednictvím první kategorie jsem chtěla zjistit a potvrdit si, kdy si jedinec začíná uvědomovat, že je „jiný“. Z odpovědí vyšlo najevo, že všichni respondenti zažívali pocit, že není něco dobře již od dětství, nejdéle se však tento pocit objevil v období puberty. Jeden respondent dokonce uvedl zajímavou informaci a to, že samotné pojmenování a připuštění jsem transsexuál může přijít mnohem později, než pocit, že je něco není, tak jak má být.

Respondent č.1.: „*Ve svých 9 letech jsem doufal že mi ještě narostou mužské orgány a odmítal jsem prsa, to byl první náznak*“

Respondent č.2: „Myslím, že to, že je něco špatně, jsem si začal uvědomovat krátce po školce, kdy se v první třídě začaly dělat rozdíly v přístupu k dívkám a chlapcům.“

Respondent č.3: „Tak to bylo asi v období puberty, tak 14 – 15 let, kdy se mi začalo líbit stejné pohlaví.“

Respondent č.4: „Už odmala bylo něco špatně, ale nebylo to pochopitelné ani uchopitelné. Definovat, že skutečně jsem transsexuál, jsem pořádně neuměl ani v pubertě, natož kdykoli předtím.“

Respondent č.5: „Myslím si, že to bylo asi v 6. nebo 7. třídě.“

2. Kategorie – Projevy

V druhé kategorii jsme se zaměřili na projevy transsexuality u jedince, kdy našim zájmem byli především projevy, které jsou pozorovatelné ve školce, škole, ale respondenti samozřejmě mohli zmínit projevy odkudkoliv. Respondenti se jednoznačně shodli, že se odlišovali výběrem oblečení a také preferencí her, které si vybírali. Jeden respondent dokonce uvedl, že se u něj transsexualita projevila hlavně odmítavým postojem ke svým pohlavním orgánům.

Respondent č.1: „nikdy jsem si třeba nechtěl hrát s panenkami, ale odmítal jsem své pohlavní orgány“

Respondent č.2: „Z hraček jsem měl panenky, ale místo hraní jsem je povětšinou rozebíral. Při výběru oblečení u mě vždycky vyhrávalo to volnější v klučičím střihu alespoň o číslo větší.“

Respondent č.3: „No, tak určitě v oblečení – neoblékal jsem se jako holka, hrál jsem si s auty“

Respondent č.4: „Oblečení jsem nosil zásadně pánské od chvíle, kdy jsem si o tom dokázal rozhodnout – odmítal jsem nošení šatů a sukní. Na školním plavání jsem byl zásadně bez vrchního dílu plavek, protože kluci taky nenosili nic nahoře“

Respondent č.5: „Už od malička jiný styl oblečení (chlapecký), hrával jsem si spíše s autíčkama, hodně jsem hrál PC hry a sledoval různá videa.“

3. Kategorie – Reakce

Ve třetí kategorii jsem se zajímala o to, jak okolí reagovalo na NGP a to opět především ve škole. Po získání odpovědí jsem došla k závěru, že většina pedagogických pracovníků je schopna s takovouto informací pracovat, přizpůsobit se, anebo alespoň zachovat stejný přístup. Pouze jeden respondent uvedl, že měl ve škole problém s třídní učitelkou, která nebyla schopna s touto informací pracovat, proto se rozhodl změnit školu, kde se mu dostalo pochopení a již dále neměl žádný problém.

Respondent č.1: *„Učitelé ti to zatím netuší, vychovatelé jsou s tím v pohodě a reagují převážně kladně. Spolužáků to moc neví, ti kteří to vědí mě tolerují.“*

Respondent č.2: *„U učitelů jsem nikdy nezažil sebemenší náznak nějaké negativní reakce. Pokud to někomu vadilo, nedal to najevo sebemenším opovržením. Měl jsem naprosto úžasnou studijní referentku Skvěle mě podpořila a se vším mi pomohla. Chovala se neocenitelně.“*

Respondent č.3: *„Učitelé s tím byli naprosto v pohodě, tak i spolužáci. U jiných lidí ve škole jsem se nestaral o jejich názor.“*

Respondent č.4: *„Vedoucí závěrečné práce to přijal bez komentáře a přizpůsobil oslovení.“*

Respondent č.5: *„Třídní učitelka na první škole to nechtěla řešit ani o tom mluvit, tak jsem přešel na jinou školu. Při přestupu jsem se přímo domluvil s ředitelem nové školy a všichni učitelé s tím tak rovnou počítali.“*

4. Kategorie – Opatření

V předposlední kategorii jsem chtěla, aby se respondenti zpětně zamysleli nad tím, jestli si myslí, že ze strany pedagogických pracovníků k nim bylo přistupováno jinak, zdali se pracovalo s nimi či třídou nějak odlišně. Respondenti uváděli buďto, že žádná opatření nedostali, ale ani je nepotřebovali, nebo že jim byla zajištěno větší soukromí, a to především díky vlastní toaletě, šatně či možnosti nechodit na plavání. Jeden dotazovaný uvedl, že tranzicí ještě neprochází oficiálně, proto nebylo přistoupeno k žádným opatřením.

Respondent č.1: *„zatím tranzicí neprocházím ,oficiálně““*

Respondent č.2: *„Všichni učitelé, kteří se mnou přišli během tranzice do styku, se chovali maximálně profesionálně a neřekl bych, že většina z nich mou změnu jména nějak*

významně zaznamenala, protože na vysoké je interakce mezi učitelem a studentem takřka mizivá. Studijní referentka ke mně svůj přístup změnila, ale pouze v pozitivním směru. ... nikdy jsem žádná opatření nepotřeboval a nebylo třeba k nim přistupovat“

Respondent č.3: „Ničeho jsem si nevšiml. Jen třídní učitel mi zajistil vlastní šatnu a WC.“

Respondent č.4: „Nezpozoroval jsem nic takového a žádná opatření nebyla nutná ani potřebná z žádné strany.“

Respondent č.5: „Na škole mi umožnili to, že nemusím chodit plavat a místo toho chodím na tělocvik buď s holkami nebo s kluky. Nemusím se zabývat tím, že by mě oslovovali jinak.“

5. Kategorie – Přijetí

V poslední kategorii jsem se zaměřila na to, jak žák vnímal svoji pozici ve třídě, jak ho přijímala třída, či kolektiv ve kterém se nacházel. Dotazovaný uváděli vesměs pozitivní reakce, kdy byli v rámci kolektivu přijatí, pouze jeden respondent uvedl, že byl šikanován vyloženě kvůli transsexualitě, jiný respondent uvedl obavy, že pokud by se jednalo o tranzici v době, kdy by byli spolužáci ještě dětmi, nebylo by to snadné.

Respondent č.1: „Na základní škole jsem byl šikanován, ale ne kvůli transsexualitě. V momentální škole mám pár kamarádů, kteří transsexualitu tolerují“

Respondent č.2: „Moji spolužáci v době mé tranzice už nebyli dětmi. Kdybych býval prozřel už na střední, bojím se, že by to nebylo pěkné.“

Respondent č.3: „Na střední škole jsem měl strach, ale nakonec to všechno dopadlo dobře, všichni mi drželi palce a obdivovali mě.“

Respondent č.4: „Nebyl jsem v dětském kolektivu oblíbený, spíš jsem se stranil a podléhal falešným přátelstvím. O šikaně bych asi úplně nemluvil. K fyzickému napadení nikdy nedošlo, na to jsem zas tak odevzdáný ani nebyl.“

Respondent č.5: „Ve škole v pohodě, respektují potřeby mé proměny. Na předchozí škole mě šikanovali a odlišovali mě od ostatních. Řešením byl přechod na jinou školu. Během léčby mě dost lidí kvůli mé volbě se změnit přestali mít tolik rádi, dokonce i někteří odešli.“

6.5. Závěry a doporučení z výzkumného šetření

Cílem tohoto výzkumného šetření bylo zaznamenat osobní zkušenosti transsexuálních jedinců u kterých mě zajímalo, zdali se jejich projevy transsexuality v určitých bodech shodují, jak na ně reaguje jejich okolí, a to převážně ze strany kolektivu třídy a pedagogických pracovníků. Zajímalo mě, zdali je třeba přistupovat k nějakým speciálním opatřením, která by danému jedinci ulehčovali tranzici. Dále mě zajímalo, jak se takový jedinec adaptuje v prostředí školy, jaké jsou jeho osobní zkušenosti s přijímáním jeho osoby v rámci kolektivu.

Odpovědi, které jsem získala pro mě někdy byli utvrzující v teorii k dané problematice, jiné mě vskutku překvapili a jiné dokonce zasáhli a nutili mě nad daným tématem se zamýšlet znovu a ještě více do hloubky.

V první kategorii jsme zjistili, kdy si již člověk dokáže říct, že je s ním něco jinak, než má být. Zajímavé pro mě bylo zjištění jedince, který uvedl, že to věděl již od mala, ale samotné pochopení, o co se vlastně jedná a samotné přiznání si to, že je člověk trpící poruchou pohlavní identity, přišlo až o několik let později. Jinak se všichni respondenti shodovali v tom, že nestandardní genderové projevy se u všech projevovali již na prvním stupni, případně propukli v období puberty.

Druhá kategorie nám pomáhá pochopit, co se skrývá pod pojmem nestandardní genderové projevy, jelikož respondenti odpovídají, jak se u nich konkrétně projevuje porucha pohlavní identity. Výběr oblečení, preference her a kamarádů si většinou volí takové, které připadá pro opačné pohlaví a tím se odlišovali od toho, co je pro většinovou společnost běžné.

Ve třetí kategorii nám respondenti objasnili, jak je na ně nahlíženo ze strany kolektivu, kdy mě velmi překvapilo, jak se většina dotazovaných setkala s pozitivním přijetím okolí. Pouze jeden respondent uvedl velmi negativní zkušenost ať už ze strany kolektivu nebo pedagogů, avšak po změně školy i on zažil pochopení a přijetí.

Ze čtvrté kategorie vyplynulo, že daným respondentům nebyly poskytnuty žádné speciální opatření, která by jim měli usnadnit tranzici, či zajistilo její bezpečný průchod. Dva respondenti uvedli, že jim byla poskytnuta vlastní toaleta a šatna, jeden respondent nemusel docházet na plavání. Většina respondentů, avšak uváděla, že žádná opatření nebyla potřebná ani z jedné strany.

Poslední kategorie nám pomáhá pochopit, jak to měli respondenti v kolektivu. Z jednotlivých výpovědí je jasné, že dotazovaný byli přijati s pochopením, podporou či aspoň

s tolerancí. Jeden respondent uvedl, že nebyl moc oblíbený a měl větší problémy se začleněním, ale nedovolil by si danou situaci označit za šikanu. Další respondent konkrétně jasně pojmenoval, že byl šikanován a ani třídní učitelka nebyla schopna žáka s transsexualitou přijmout a dle toho se zachovat, po změně školy se u dotazovaného situace rapidně zlepšila.

Ze získaných odpovědí bych všem pedagogickým pracovníkům, kteří přijdou do styku s jedincem s NGP bych doporučila asi to nejzákladnější, co se jim dle mého názoru osvědčí, a to především otevřenost, lidský přístup, ale hlavně pochopení. Z uvedených výpovědí respondentů je zřejmé, že není třeba žádných speciálních opatření, jako vhodné ale vnímám zajištění vlastní toalety a šatny, případně možnost nahradit například plavání nebo podobné aktivity, které daná osoba z rozumných důvodů nechce podstoupit, ale dát ji možnost je nahradit něčím jiným.

7. Závěr

Bakalářská práce Problematika transgenderu ve školství se zabývala vytvořením informací o této problematice. Práce je rozdělena do dvou částí, a to na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části jsem definovala pojmy jako pohlaví, gender, pohlavní identita, genderová identita, transsexualita, transgender, cissexualita, Zaměřili jsme se na výskyt transsexuality v populaci, udělali jsme si exkurz do minulosti a uvedli jsme si osobnosti, které ovlivnili bádání na poli poruch pohlavní identity. Objasnili jsem si jednotlivé etapy, kterými transsexuální jedinec prochází během tranzice. Poslední kapitola pojednávala o tom, jak se trans student projevuje ve škole, jak je přijímán a jak by se mělo pracovat s kolektivem a jedincem samotným.

Empirická část byla zaměřena na kvalitativní výzkum prostřednictvím rozhovorů s pěti respondenty. Výzkumný soubor tvořili lidé MtF od 16 do 25 let, kteří prochází, prošli či teprve budou procházet tranzicí. Zajímala jsem se především o to, kdy si poprvé uvědomili, že je něco jinak, než by mělo být, jak se u nich transsexualita projevuje. Dále mě zajímalo, jak je přijímá okolí a zdali ve škole byli použity nějaká opatření pro usnadnění tranzice.

Prostřednictvím rozhovorů jsem zjistila, že první náznaky poruch pohlavní identity se vskutku vyznačují již v dětství či krystalizují až do věku puberty, kdy si to daný jedinec připustí. Dále jsem zjistila, že konkrétní projevy poruchy pohlavní identity se v mnohém shodují, ale v něčem se naopak diametrálně rozlišují. Informace, kterou jsem zjistila jako další pro mě byla mile překvapující a to, že žádný jedinec nepocítoval potřebu speciálních opatření pro usnadnění tranzice ve škole. Dozvěděla jsem se také, že se samotný přístup k transsexuálnímu jedinci nemění na základě transsexuality a většina respondentů uváděla, že byli i bezproblémově začleňováni do kolektivu nebo alespoň tolerováni. Pouze jeden respondent uvedl, že byl přímo šikanován, když změnil školu zažil, to co zbylý respondenti.

Po vyhodnocení empirické části jsem byla mile překvapená, kolik transsexuálních lidí dle jejich slov zažilo přijetí ve společnosti, jak ze strany pedagogických pracovníků, tak i ze strany spolužáků.

Závěrem své práce bych chtěla podotknout, jakým přínosem mi tato práce byla. Pomohla mi lépe pochopit věci týkající se poruch pohlavní identity, umožnila mi osobní kontakt s těmito lidmi a v neposlední řadě mi umožnila nadhled nad celou touto tematikou.

Rozhodně nepovažuji toto téma za zdaleka vyčerpané, dalo by se zaměřit na jiné aspekty přijímání transsexuálních jedinců ve společnosti, například ze strany církve, firem a dalších. Věřím, že by mohla být velmi zajímavá paralela mezi přijímání jedinců FtM a MtF.

Doufám, že tato práce bude sloužit budoucím pedagogickým pracovníkům, kteří přišli do kontaktu s transsexuální osobou, anebo je pouze daná problematika pouze zajímá. Dále by tato práce mohla sloužit jako drobná osvěta pro širokou veřejnost.

Bibliografie

DSM-5: Diagnostický a statistický manuál duševních poruch. Editor Jiří RABOCH, editor Michal HRDLIČKA, editor Pavel MOHR, editor Pavel PAVLOVSKÝ, editor

FAFEJTA, M., 2004. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality.* Věrovany: Nakladatelství Jan Piszkiwicz, 159 s. ISBN 8086768066.

FEINBERG, L., 2000, *Pohlavní štvanci: [od Johanky z Arku až po současnost].* Praha: G plus G. Zde a nyní. ISBN 80-86103-32-3.

FIFKOVÁ, H., WEISS P., PROCHÁZKA I., JAROLÍM L., VESELÝ J., WEISS J., 2002. *Transsexualita: diagnostika a léčba.* Praha: Grada Publishing, 2002, 166 s., [4] s. obr. příl. Psyché. ISBN 8024703335.

FIFKOVÁ, H., 2008 *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity.* Vyd. 2. Praha: Grada Publishing, 202 s., [8] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-247-1696-1.

HARTL, P., HARTLOVÁ H., 2010. *Velký psychologický slovník.* Praha: Portál, 797 s. ISBN 978-80-7367-686-5.

Hendl, J., 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace,* Praha: Portál, 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

JANOŠOVÁ, P., 2008. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí.* Praha: Grada, 285 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2284-9.

JANOŠOVÁ, P., 2011. *Gender v práci se školními dětmi,* Liberec: Technická univerzita v Liberci.

Mezinárodní klasifikace nemocí: 10. revize: duševní poruchy a poruchy chování: popisy klinických příznaků a diagnostická vodítka. Praha: [Psychiatrické centrum], [2000], [24] s.

OAKLEY, A., 2000. *Pohlaví, gender a společnost.* Přeložil Martin POLÁČEK, přeložil Milena POLÁČKOVÁ, autor úvodu Marie ČERMÁKOVÁ. Praha: Portál, 2000, 171 s. ISBN 80-7178-403-6.

Psychoterapie dětí a dospívajících: psychoanalytický přístup. Editor Monica LANYADO, editor Ann HORNE, přeložil Lucie LUCKÁ. Praha: Triton, 2005, 681 s. ISBN 80-7254-568-X.

SPENCEROVÁ, T., 2003. *Jsem transd'ák!.* Praha: G plus G, 124 s. ISBN 80-86103-64-1.

Universum: všeobecná encyklopedie. 2002, 2. díl, G-L. Praha: Euromedia Group - Odeon, viii, 780 s. ISBN 8020711139.

Články

Janošová, P., Fifková, H., 2009. *Nestandardní genderová identita u žáků základní školy*. *Speciální pedagogika*, 19, 3, 238-252.

Křížková A., a kol., 2001. *Gender – rovné příležitosti – výzkum*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR., ISSN 1213-0028.

WEISS, P. *Poruchy pohlavní identity. Psychiatria pre prax*. *Solen medical education* Zveřejněno 2013, ročník 14, číslo 2, strana 69-71. ISSN 1339-4258. dostupné online z http://www.psychiatriapreprax.sk/index.php?page=magazine_detail&issue_id=579 [citováno 08.04.2019]

Internetové odkazy

<http://www.transsexualita.cz/>

<https://slovník-cizich-slov.abz.cz/>

STEINMETZ, Katy. This Is What 'Cisgender' Means. *Time*. 2014 [online]. [2018-10-12] Dostupné z <http://time.com/3636430/cisgender-definition/>

Seznam zkratek

ICD 10 - International Classification of Diseases and Related Health Problems =
Mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů

MKN 10 – Mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů

DSM V – Diagnostický a statistický manuál duševních poruch

PPG – phaloplethysmografie, vyšetření při, kterém se měří změny prokrvení genitálu u mužů, při prohlížení erotických materiálů

VPG – vulvoplethysmografie, vyšetření při, kterém se měří změny prokrvení genitálu u žen, při prohlížení erotických materiálů

FtM – Female to Male = z ženy na muže

MtF – Male to Female = z muže na ženu

RLT – Real life test = test reálného života

RLE – Real life experience = zkušenost reálného života

NGP – nestandartní genderové projevy

Seznam tabulek

Tabulka č. 1

Základní informace o respondentech

Příloha č.1

Přepis rozhovorů s respondenty

Respondent č.1.

Já: Ahoj, je v pořádku, že si budu náš rozhovor nahrávat na diktafon a následně dané informace, které jsi mi sdělil použiji ve své bakalářské práci?

A.: Jasný, v pohodě.

Já: Mohl by ses nám krátce představit – kolik ti je let, co studuješ?

A.: No tak já jsem A., je mi 17 let a studuji na obor kadeřník.

Já: Děkuji, mohl by ses nám pokusit přiblížit, kdy jsi si poprvé začal uvědomovat, že je něco jinak než by si chtěl aby bylo?

A.: No ještě ve svých asi 9 letech jsem doufal, že mi ještě narostou mužské orgány a odmítal jsem prsa, to byl asi první náznak. Časem jsem pak v 11 letech přestal vnímat tento problém a až do 14 jsem žil jako holka. Vždy mi byly ženské dny (pozn. menstruace) nepříjemný a při pomýšlení na gynekologii kterou mi všichni nutili že tam budu muset chodit od 15 let tak jsem měl deprese, ale stejně jsem tam ještě nikdy nebyl. Ve 14 letech jsem uviděl článek a zjistil že něco jako transsexualita existuje a že se to dá řešit. Od té doby jsem našel sám sebe.

Já: Takže, když sis to poprvé uvědomil jsi byl ve druhé, třetí třídě?

A.: Ve druhé třídě.

Já: Kdy ses rozhodl pro změnu své vizáže a vystupování?

A.: No někdy v devítce.

Já: Začal jsi tedy již „oficiálně“ vystupovat ve svém preferovaném pohlaví?

A.: Oficiálně ještě ne, protože ještě nedocházím k sexuologovi, ale ve třídě jsem to oznámil v 1.ročníku střední školy

Já: Dobře a vzpomeneš si, jak se u tebe porucha pohlavní identity projevovala?

A.: No nemám to tak jako většina, nikdy jsem si třeba nechtěl hrát s panenkami, ale odmítal jsem své pohlavní orgány.

Já: Takže jsi nebudil pozornost svými nestandardními genderovými projevy na první pohled. Můžeš mi říct, jak na to reagovalo tvé okolí, když jsi jim to sdělil? (učitelé, vychovatelé, spolužáci, ...)

A.: Učitelé ti to zatím netuší, vychovatelé jsou s tím v pohodě a reagují převážně kladně. Spolužáků to moc neví, ti kteří to vědí mě tolerují.

Já: Jelikož to učitelé ještě neví předpokládám, že jsi ani nemohl zaznamenat jiný přístup ze strany autorit, nebo je tomu jinak?

A.: Ne jelikož zatím tranzicí neprocházím „oficiálně“

Já: Má další otázka by byla, zdali škola zavedla nějaká opatření, která by ti měla usnadnit tranzici, zeptám se možná tedy jinak myslíš si, že škola či učitelé nějaká opatření zavedou až budeš tranzicí oficiálně procházet?

A.: Nemyslím si a asi bych ani nechtěl aby do toho nějak zasahovali, nebo nevím jak by ani mohli.

Já: To chápu. Na závěr bych se tě chtěla zeptat jak vnímáš svou pozici ve škole, zažil jsi někdy nepřátelství šikanu?

A.: Na základní škole jsem byl šikanován, ale ne kvůli transsexualitě. V momentální škole mám pár kamarádů, kteří transsexualitu tolerují a s ostatními se bavím jen pokud je třeba, ale narážky vůči transsexualitě nemají.

Já: Super, moc ti děkuji za rozhovor a ať se ti daří!

A.: Já děkuju.

Rozhovor č. 2

Já: Ahoj, nejprve bych se tě chtěla zeptat jestli jsi v pohodě, když si náš rozhovor nahraji na diktafon a následně dané informace použiji do své bakalářské práce?

R.: Ahoj, ano počítám s tím.

Já: Super, mohl by ses nám na začátek představit, kolik ti je, co děláš?

R.: Tak jsem R., je mi 25 let a již pracuji, mám vystudovaného bakaláře.

Já: Děkuji, první otázkou tedy ode mě bude, kdy sis poprvé začal uvědomovat, že je něco jinak, než bys chtěl, aby bylo?

R.: Myslím, že to, že je něco špatně, jsem si začal uvědomovat krátce po školce, kdy se v první třídě začaly dělat rozdíly v přístupu k dívkám a chlapcům. Ale tehdy jsem ten pocit pohřbil někam hluboko a nevracel se k němu.

Já: Kdy ses tedy rozhodl změnit svou vizáž a své vystupování?

R.: Unisex jsem se začal oblékat poměrně brzy, asi v primě na gymnáziu. Nebyl jsem nikdy právě sexy kočka, takže si mě pak často lidé pletli s klukem.

Já: A to byla i chvíle, kdy jsi začal vystupovat ve svém chtěném pohlaví?

R.: Ne, s tím jsem začal až v posledním ročníku, tedy třetím ročníku bakaláře.

Já: Děkuji. Dál by mě zajímalo, jak se u tebe porucha pohlavní identity projevovala?

R.: Z hraček jsem měl panenky, ale místo hraní jsem je povětšinou rozebíral. Raději jsem je vystavoval, než jsem si s nimi hrál, ale vždycky jen ty hezké. Autíčka, plyšáky a postavičky. Miloval jsem zoologickou zahradu LEGO Duplo a další stavebnice. Při výběru oblečení u mě vždycky vyhrávalo to volnější v klučičím střihu alespoň o číslo větší. U her jsem nedělal rozdíly. Vždycky jsem byl v rozličné skupině lidí a s nimi jsem si při hraní pokaždé našel vhodnou roli v každé hře.

Já: Vzpomínáš si, jak na nestandardní genderové projevy reagovalo tvé okolí či již samotné vědomí, že jsi jedinec s transsexualitou? (učitelé, vychovatelé, zaměstnavatel, ...)

R.: U učitelů jsem nikdy nezažil sebemenší náznak nějaké negativní reakce. Pokud to někomu vadilo, nedal to najevo sebemenším opovržením. Měl jsem naprosto úžasnou studijní referentku Skvěle mě podpořila a se vším mi pomohla. Chovala se neocenitelně. Zaměstnavatelovi jsem to nikdy nesdělil.

Já: A co třeba takový kolegové v práci nebo spolužáci ze školy, vzpomínáš si na jejich přístup?

R.: Spolužáci byli podporující, nadšení, zvědaví. S některými jsem stále v kontaktu a jsou to mi dobří přátelé. Z kolegů bylo o mé situaci informováno jen minimum lidí a všichni byli vždy velice chápaví a přijali mě. A to jak v mužském, tak v ženském kolektivu.

Já: Super, zpozoroval jsi u některých z autorit změnu přístupu k tobě?

R.: Všichni učitelé, kteří se mnou přišli během tranzice do styku, se chovali maximálně profesionálně a neřekl bych, že většina z nich mou změnu jména nějak významně zaznamenala, protože na vysoké je interakce mezi učitelem a studentem takřka mizivá. Nebo se mi to tak alespoň jeví. Studijní referentka ke mně svůj přístup změnila, ale pouze v pozitivním směru. Byla naprosto senzační a já jsem jí nesmírně vděčný, jak mi pomohla. Teď spolu přes maily řešíme změnu na diplomu a i v tom je neuvěřitelná. Zaměstnavatelé to nikdy nevěděli.

Já: To ráda slyším. Další mou otázkou je jestli si myslíš, že škola či učitel zavedli nějaká opatření pro usnadnění tranzice?

R.: Ne, nikdy jsem žádná opatření nepotřeboval a nebylo třeba k nim přistupovat.

Já: Poslední mojí otázkou je, jak jsi vnímal svoji pozici ve třídě a zdali si někdy pocítil nepřátelství či šikanu v kolektivu?

R.: Moji spolužáci v době mé tranzice už nebyli dětmi. Kdybych býval prozřel už na střední, bojím se, že by to nebylo pěkné.

Já: Moc Ti děkuji za rozhovor a ať se ti daří!

R.: Není zač.

Rozhovor č. 3

Já: Ahoj, hned z úvodu bych se tě chtěla zeptat jestli si můžu náš rozhovor nahrávat na diktafon a následně dané informace použít do své bakalářské práce?

P.: Ahoj, jo můžeš.

Já: Super, první co mě o tobě zajímá je jestli ses nám mohl nějak krátce představit.

P.: Tak jmenuji se P., je mi 19 let a ještě studuji.

Já.: děkuji začala bych tedy otázkou, kdy sis poprvé uvědomil, že je něco jinak, než bys chtěl, aby bylo?

P.: Tak to bylo asi v období puberty, tak 14 – 15 let.

Já: Byla to pro tebe i chvíle, kdy jsi začal měnit svou vizáž a vystupování ve svém chtěném pohlaví?

P.: Ano, v devítce jsem se začal měnit.

Já: Začal jsi v tu chvíli i vystupovat oficiálně, nebo to bylo ještě takové skryté?

P.: Ne už v tej devítce jsem vystupoval jako muž.

Já: Jak se u tebe porucha pohlavní identity projevila? Měl jsi nějaké nestandardní genderové projevy?

P.: No, tak určitě v oblečení – neoblékal jsem se jako holka, hrál jsem si s auty a zajímal jsem se o stejné pohlaví.

Já.: Dobře a zpozoroval jsi v návaznosti na to nějaké reakce z okolí třeba ze strany pedagogů, jiných pracovníků školy, spolužáků)

P.: Učitelé s tím byli naprosto v pohodě, tak i spolužáci. U jiných lidí ve škole jsem se nestaral o jejich názor.

Já: A vnímal jsi nějakou změnu v přístupu ze strany pedagogů?

P.: Ničeho jsem si nevšiml.

Já: A co nějaká opatření zavedli pedagogové, či škola?

P.: Jen třídní učitel mi zajistil vlastní šatnu a WC.

Já: A jak jsi vnímal svou pozici ve škole? Pocítil jsi šikanu či nepřátelství?

P.: Na střední škole jsem měl strach, ale nakonec to všechno dopadlo dobře, všichni mi drželi palce a obdivovali mě.

Já: Super, moc ti děkuji za rozhovor a ať se ti daří! Ahoj

P.: Jo, není zač.

Rozhovor č.4.

Já: Ahoj, nejprve se tě chci zeptat zdali souhlasíš s tím, že si náš rozhovor nahraji na diktafon a následně získané informace použiji do své bakalářské práce.

A.: Ahoj, počítám s tím.

Já.: Super, první co bych chtěla je jestli by ses nám mohl krátce představit?

A.: Tak já jsem A., je mi 24 let a už pracuji.

Já.: Díky, moje první otázka na tebe je kdy sis začal uvědomovat, že je s tebou něco jinak než by mělo být a než by jsi chtěl aby bylo?

A.: Už odmala bylo něco špatně, ale nebylo to pochopitelné ani uchopitelné. Definovat, že skutečně jsem transsexuál, jsem pořádně neuměl ani v pubertě, natož kdykoli předtím.

Já: Tomu rozumím, takže puberta byla chvíle, kdy jsi začínal chápat to, co se s tebou děje?

A.: Uvědomovat v pravém slova smyslu jsem si to začal až na střední škole, plus minus 2. ročník (v 16 letech). Tehdy jsem to v sobě popřel dřív, než jsem o tom dokázal přemýšlet víc a tu myšlenku rozvinout. Až před třetím ročníkem na vysoké škole v létě 2016 jsem to připustil sám sobě.

Já.: To je dost dlouhá doba od prvního uvědomění, byla to i chvíle, kdy sis řekl tak a teď změním svou vizáž a vystupování?

A.: No jak se to vezme, začal jsem v prosinci 2016 ve třetím ročníku na VŠ, zhruba půl roku po tom, co jsem si to připustil. A v květnu 2018 jsem měl nový rodný list a nové rodné číslo.

Já.: Mohl by ses nám pokusit přiblížit, jak se u tebe porucha pohlavní identity projevovala?

A.: Preferoval jsem autíčka, hry na vojáky venku, střílečky na PC. Oblečení jsem nosil zásadně pánské od chvíle, kdy jsem si o tom dokázal rozhodnout – odmítal jsem nošení šatů a sukní. Na školním plavání jsem byl zásadně bez vrchního dílu plavek, protože kluci taky nenosili nic nahoře. Vyhledával jsem si kluky za kamarády. Později jsem měl „trauma“ z odhalování se na veřejnosti (převlékání v šatnách před tělocvikem) a neschopnost zapadnout do dívčího kolektivu i přes velkou snahu. Nepochota k líčení a ženskému oblečení (vůbec jen se pohybovat v dámském oddělení butiku). Psychické potíže se identifikovat jako „žena“ a nepřekonatelný problém s intimním kontaktem.

Já: Tyjo, další mojí otázkou je jestli jsi pozoroval nějaké reakce ze strany okolí? Pedagogové, spolužáci, zaměstnavatelé?

A.: No tak vysokou školu jsem dělal dálkově, profesori mě potkali jen během přednášky (2 dny ve čtyřicetihlavé třídě) a poté na zkoušce, neměli příležitost reagovat. Vedoucí závěrečné práce to přijal bez komentáře a přizpůsobil oslovení. Drtivá většina spolužáků neměla potřebu to jakkoli komentovat, protože jsem neměl potřebu to s nimi probírat. Ti, se kterými jsem se

znal víc, neměli žádný problém a vzali to neutrálně, nebo vyloženě kladně (napsali podporující komentář pod přiznání). Ještě něco tam bylo?

Já.: Když už pracuješ, tak jak to vzal zaměstnavatel či kolegové?

A.: Tehdy jsem pracoval v pojišťovně na IČO, nešlo o zaměstnanecký poměr, ale o obchodní smlouvu. Manažerka mě podpořila v tom, abych situaci vizuálně řešil ještě předtím, než budu moct zahájit hormonální léčbu a neměla s tím žádný problém. Vedoucí pobočky to nekomentoval (neměl moc mi ukončit smlouvu, i kdyby chtěl), stejně tak vedení společnosti nepovažovalo za nutné nějak reagovat. Kolegové reagovali neutrálně, nebo mě přímo podporovali.

Já.: Když jsi procházel tranzicí, zpozoroval jsi jiný přístup ze strany autorit případně nějaká opatření - pedagogové, vychovatel, zaměstnavatel?

A.: Nezpozoroval jsem nic takového a žádná opatření nebyla nutná ani potřebná z žádné strany.

Já: Na závěr bych se tě chtěla zeptat jak jsi vnímal svou pozici ve škole, pocítil jsi někdy nepřátelství, šikanu?

A.: Nebyl jsem v dětském kolektivu oblíbený, spíš jsem se stranil a podléhal falešným přátelstvím. O šikaně bych asi úplně nemluvil. K fyzickému napadení nikdy nedošlo, na to jsem zas tak odevzdaný ani nebyl.

Já.: Tak to bude všechno, moc ti děkuji za rozhovor! A ať se ti daří.

A.: Rádo se stalo, měj se.

Respondent č. 5.

Já: Ahoj, z úvodu bych se tě chtěla zeptat, zdali je v pořádku, že si budu náš rozhovor nahrávat na diktafon a následně získané informace použiji do své bakalářské práce?

P.: Ahoj, s nahráváním souhlasím i s následným použitím informací.

Já: Super, mohl by ses nejprve představit – kolik ti je let, jestli studuješ nebo pracuješ?

P.: Jmenuji se P., je mi 16 let a dokončuji základku.

Já: Děkuji. První výzkumnou otázku, kterou pro tebe mám je jestli by si nám mohl přiblížit, kdy sis poprvé začal uvědomovat, že je něco jinak, než by si chtěl aby bylo?

P.: Myslím si, že to bylo asi v 6. nebo 7. třídě.

Já: Vzpomeneš si, kdy zhruba jsi se rozhodl pro změnu své vizáže a vystupování?

P.: No tak, už od malička jsem nosil jiné oblečení než ostatní dívky, ale jinak asi v té 7. třídě při přechodu na jinou školu kvůli transsexualitě. Doma jsem začal asi ve 14 letech.

Já: Mohl by si zkusit nám přiblížit, jak se u tebe projevovává porucha pohlavní identity?

P.: Už od malička jiný styl oblečení (chlapecký), hrával jsem si spíše s autíčkama, hodně jsem hrál PC hry a sledoval různá videa. Moje máma mi vždy nakupovala růžové oblečení, ale mně se odjakživa růžová a jiné holčičí barvy hnusily.

Já: Vnímá jsi nějakou změnu v chování ze strany okolí, když se to dozvěděli? (učitelé, vychovatelé, spolužáci, ...)

P.: Třídní učitelka na první škole to nechtěla řešit ani o tom mluvit, tak jsem přešel na jinou školu. Při přestupu jsem se přímo domluvil s ředitelem nové školy a všichni učitelé s tím tak rovnou počítali. V programu vrstevnického doprovázení to moje dobrovolnice brala automaticky, protože mě znala už v průběhu léčby. U spolužáků, jak kdo. Ale třeba kámoška, co mě znala už před léčbou, to brala celkem v pohodě a neměla vůbec problém se s tím smířit. Novým spolužákům jsem řekl svůj příběh a pochopili to.

Já: Další mojí otázkou je, zdali škola zavedla nějaká opatření, která by ti měla usnadnit tranzici či by si nějaká chtěla aby byla zavedená?

P.: Na nové škole už předem věděli, kdo jsem a jaký je můj „problém“, takže jsem nic nepozoroval. Na škole mi umožnili to, že nemusím chodit plavat a místo toho chodím na tělocvik buď s holkami nebo s kluky. Nemusím se zabývat tím, že by mě oslovovali jinak.

Já: Poslední mojí otázkou je, jak vnímáš svou pozici ve škole, zažil jsi někdy nepřátelství, šikanu nebo tě spolužáci berou v pohodě?

P.: Ve škole v pohodě, respektují potřeby mé proměny. Na předchozí škole mě šikanovali a odlišovali mě od ostatních. Řešením byl přechod na jinou školu. Kamarádi z okolí se to snažili respektovat, ale někteří mě odsuzovali a nepřenесли se přes to. Během léčby mě dost lidí kvůli mé volbě se změnit přestali mít tolik rádi, dokonce i někteří odešli.

Já: Super, moc ti děkuji za rozhovor, to bude všechno. Ať se ti daří

P.: Jo, já díky, na závěr jestli bych mohl ještě něco dodat tak, že jsem se naučil ignorovat a nedávat takové lidi do svého života, hlavně ty, kteří mě odsuzují a nemají chuť dát tomu trochu podpory a pochopení.

Já.: Moc děkuji!

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Aneta Šparlinková
Katedra nebo ústav:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Tomáš Hubálek, Ph. D.
Rok obhajoby:	2019

Název závěrečné práce:	Problematika transgenderu ve školství
Název závěrečné práce v angličtině:	The issue of transgender in education
Anotace závěrečné práce:	<p>Tato bakalářská práce pojednává nad tématem „Problematika transgenderu ve školství“. Rozděluje se na dvě části a to teoretickou a praktickou. V teoretické části se zaměřuji na důležité pojmy týkající se dané problematiky. Zaměřuji se v ní na popsání transsexuality jako takové, její historie. Dále se zaměřuji na osvětlení jednotlivých etap tranzice, kterými jedinec prochází. Jako poslední popisuji projevy takového studenta ve škole, možnou práci pedagoga s žákem či celou skupinou. Praktická část je zaměřena na výzkum, jehož cílem je zjistit, jak se porucha pohlavní identity u jedince projevovala, jak na tuto změnu reagovalo jedincovo okolí a zdali byla použita nějaká speciální opatření pro usnadnění tranzice.</p>
Klíčová slova:	Transsexualita, transgender, pohlaví, poruchy pohlavní identity,
Anotace v angličtině	<p>This bachelor thesis deals with the topic "The issue of transgender in education". It is divided into two parts, theoretical and practical. In the theoretical part, I focus on important terms related to the given issue. I deal with describing transsexualitly itself and its history. Furthermore, I</p>

	<p>focus on clarifying the individual stages of transition which an individual goes through. Lastly, I describe manifestations of such a student at school, the possible work of a teacher with the student or a whole class. The practical part is focused on research, which aims to find out how the gender dysphoria manifested in the individual, how the individual reacted to this change and whether any special measures were used to facilitate the transition.</p>
Klíčová slova v angličtině	Gender dysphoria, transgender, gender identity disorders,
Přílohy vázané v práci:	Příloha č.1 – rozhovory
Rozsah práce:	52 stran
Jazyk práce:	Český jazyk